13/11/2018

Τα μοναστήρια της Αλβανίας και ο ιστορικός τους ρόλος

Αυτοκέφαλες Εκκλησίες / Εκκλησία της Αλβανίας / Ιερές Μονές

Ο μοναχισμός και η ίδρυση μοναστηριών στην Αλβανία δεν έχουν γίνει αντικείμενο επιστημονικής μελέτης λόγω του κομουνιστικού καθεστώς . Ωστόσο , καθ'όλες της ενδείξεις , πολύ νωρίς θεμελιώθηκαν οι προϋποθέσεις μορφών ασκητικού βίου , αρχικά ατομικά και αργότερα θεσμικών – όπως ο αναχωρητισμός και το κοινοβιακό σύστημα . Εικάζεται ότι οι πρώτες θεσμικές μορφές κοινοβιακού μοναχισμού πρέπει να αναχθούν , κατά μεν τις προφορικές πηγές στον 6ο αιώνα του Ιουστινιανού , κατά δε τις γραπτές πυγές στα τέλη του 9ου και αρχή του 10ου αιώνα Μακεδόνων , τότε που οι απόστολοι Κύριλλος και Μεθόδιος έστειλαν τους μαθητές τους , δηλαδή τους τοπικούς άγιους Αγγελάριο , Γοράσδο , Κλήμη , και Σάββα να επανευαγγελισθούν τους πληθυσμούς από το Βαρδάρη ως τα Ακροκεραύνια όρη . Αυτοί ιδρύσαν μοναστήρια στην αλβανική , ηπειρωτική και μακεδονική ενδοχώρα , με επίκεντρο την περιοχή Πρεσπών και Αχρίδας .

Ο μοναστικός μοναχισμός

Από της μορφές μοναχισμού το κοινοβιακό κυρίως σύστημα εδώ φαίνεται ότι άνθησε , χωρίς να εκλείψουν και άλλες μορφές , συμφώνα με όσα μπορούμε να συμπεράνουμε από την ύπαρξη ασκηταριών σε απόκρημνα σημεία βράχων ,

βουνών και λιμνών (Κώσταρη , Σπήλαιο Τρανοσίστας , Πρέσπες κ.α.) .
Συμφωνά με την προφορική παράδοση . μοναστήρια ιδρύθηκαν στην περιοχή αυτή σε τρεις φάσεις :

– Κατά την εποχή του Ιουστινιανού (μέσα 6ου αιώνα)
– Κατά την εποχή του Κωνσταντίνου του Πωγωνάτου (δεύτερο μισό 7ου αιώνα)
– Επί μακεδονικής δυναστείας (μέσα 9ου αιώνα ως μέσα 11ου αιώνα)

Όμως , η γραπτή παράδοση υποδεικνύει ως πρώτη ίδρυση μονών από τα τέλη του 9ου αιώνα έως και 11ο αιώνα . Τότε οι εκσυγχρονιστές άγιοι Κλήμης , Ναούμ και Βλαδίμηρος ανέγειραν μονές στις περιοχές Αχριδών και Γενούσου πόταμου . Η αρχαιολογική ερευνά επίσης , δεν μπορεί να συμφωνήσει με προφορικές απηχήσεις για την ίδρυση μοναστηριών από τον 6ο ως τον 11ο αιώνα δεδομένου ότι τα σωσμένα κτίσματα , εκεί όπου οι θρύλοι επιμένουν , είναι πολύ μεταγενέστερα . Ωστόσο , είναι βέβαιο ότι σε πολλά σημεία όπου ανεγέρθηκαν μοναστήρια , υπήρχαν παλαιοχριστιανικά η αρχαία ιερά (Απολλωνία , Αρδενίτσα , Στεγόπολη , Μεσοπόταμο , Τσέπου κ.α.) .

Η ιστορική τύχη των σωζόμενων μονών

Από τον 12ο η καλύτερο τον 13ο αιώνα και μετά, ιδιαίτερα κατά την εποχή του Δεσποτάτου της Ηπείρου, διασώζονται ορισμένα βυζαντινά μοναστήρια, όπως της Απολλωνίας του Μεσοποτάμου , και της Κοσίνας , του Ωρικού κ.ά. Κατόπιν ιδρύονται πολλά μοναστήρια νέα ή ανιδρύονται παλιά, πάντοτε με γενναίες χορηγίες (επί των ερειπίων των παλαιοτέρων) κατά τον 16 -18 αι. δηλαδή, τότε που οι Οθωμανοί επιδίωκαν τον βίαιο ή εκούσιο εξισλαμισμό των περιοχών αυτών . Από τη φάση αυτή διασώζονται περί τα 80 μοναστήρια !

Δύστυχος , εξαιτίας των Οθωμανών κατακτητών αρχικά και τελικά εξαιτίας των κομμουνιστών , πολλά μοναστήρια καταστραφήκαν , δηώθηκαν και άλλαξαν χρήση . Μέχρι πριν από μερικά χρόνια πολλές μονές είχαν μετατραπεί σε στρατώνες (Τσέπου , Κόντρας , Πέπελης) , πυριτιδαποθήκες (Αγ . Βασίλειος , Βούρκου) , χειμαδιά (Ραβένια , Τσιάτιστα , Στεγόπολη , Δερβιτσάνη) η εγκαταλειφτήκαν στη φθορά του χρόνου και λεηλατηθήκαν (Μοσχοπολης , Δρυιανου , Χειμάρρας , Κοσίνας). Μερικά ωστόσο , διασωθήκαν επειδή αναγνωριστήκαν αρχιτεκτονικά δείγματα εθνικής κληρονομίας (Monumente Kulture – όπως της Απολλώνιας και της Αρδενίτσας , που λειτουργούσαν σαν μούσια και ως τουριστικό κέντρο αντίστοιχα) και ως τουριστικά αξιοθέατα (Μεσοπόταμο , Μπεράτι , κ.α.) , δεν πρέπει όμως να αποσιωπηθεί ο σωστικός ρόλος που διαδραμάτισε το Ινστιτούτο Μνημείων με αρκετούς επιστήμονες όπως A.Meksi , P .Thomo , St Adhami , S. Anamali , M.Arapi , E.Sopi , D.Budina , R.Gega χάρη στους οποίους μελετηθήκαν και συντηρηθήκαν στοιχειωδώς αρκετά καθολικά . Αυτοί όλοι σε εξαιρετικά δύσκολους καιρούς συγκρότησαν τον πυρήνα σωτηρίας πολλών θρησκευτικών μνημείων της χώρας .

Μορφολογία των μοναστηριών

Στη συντριπτική πλειοψηφιά τους τα μοναστήρια έχουν κτισθεί σε περίοπτους τόπους με φυσικές καλλονές και δεσπόζουσα θέση στη γύρο περιοχή : αλλά ανεγείρονταν σε κορυφές λόφων (Τσέπου , Γαρδικακίου , Πολίτσανης) η σε βουνά (Δρυϊάνου , Σπηλαίου) η σε σπηλιές (Κώσταρη , Πρέσπας) η σε όχθες ποταμών (Μεσοποτάμου , Κολικόντασι) η σε ωραίους όρμους (Αγ.Θεόδωροι Δρυμαδων , Ωρικός) η σε ερημικές λιμνοθάλασσες (Σβέρνιτσα , Αυλωνας) και αλλού .

Περιβάλλονται ολόγυρα από συνήθως υψηλό μαντρότοιχο , στο εσωτερικό του οποίου ακουμπούν τα χτισμένα κελιά και οι άλλες μοναστηριακές εγκατάστασης της μονής , ισόγειες η υπόγειες . Όλα τα κελιά , οι ξενώνες , η Τράπεζα βλέπουν προς την ανοιχτή αυλή , στο κέντρο της οποίας υψώνεται ο πυρήνας της μοναστικής ζώνης , το καθολικό . Το οικοδομικό αυτό πρόγραμμα είναι καθαρό , απλό και προσαρμοσμένο στον χώρο και στη φυσική ιδιομορφία του .

Σε γενικές γραμμές οι μονές δεν διαφέρουν ουσιαστικά από τα αλλά μοναστήρια του ηπειρωτικού και μακεδονικού χώρου ως προς το οικοδομικό πρόγραμμα και το αρχοντικό στιλ , αποδεικνύοντας έτσι τη θρησκευτική και πολιτισμική ενότητα

όλου αυτού του χώρου στο ιστορικό πλαίσιο της βυζαντινής και οθωμανικής αυτοκρατορίας .
Βέβαιη είναι η τήρηση των βυζαντινών παρακαταθηκών , ως προς της αρχιτεκτονικές επιλογές των κτητόρων , ως προς την χωροθέτηση των κτισμάτων και την γενναιοδωρία των χορηγών και ιδρυτών των Ι.Μ (Απολλώνιας , Δερβιτσάνης , Μοσχόπολης) που καθόριζαν το τυπικό της .
Κάθε μοναστήρι περιβαλλόταν από μαντρότοιχο κάποτε μάλιστα αυτός ήταν τόσο υψηλός , ώστε αποκτούσε φρουριακό χαρακτήρα που ενισχυόταν από πολεμίστρες (Ι .Μ Δέματος , Δούβιανης , Δρυϊάνου , Μεσοποτάμου) Στο περίβολο αυτόν ανοιγόταν ο κεντρικός πυλώνας εισόδου που ποίκιλλε : αλλού για λογούς εντυπωσιασμού καλυπτόταν από πρότυπο – περίστωο (Ραβένια , Στεγόπολη , Δίβρη) , αλλού σχημάτιζε διαβατικό εσωτερικό υπό τα κελιά (Δούβιανη) , αλλού βρισκόταν κάτω από τον πύργο της μονής (Βυθκούκι) και αλλού οδηγούσε έπειτα από μια ξύλινη πορταριά απευθείας στο εσωτερικό της αυλής (Κοκαμία , Ακρόριζα).
Σε αρκετά μοναστήρια υπήρχαν μια – δυο δευτερεύουσες πύλες εισόδου – εξόδου (για τα ζωντανά τους εργάτες και τους μοναχούς , όπως στα Ραβένια , Μίγκουλη κα) .
Τα κτίσματα των κελιών που απλώνονταν και στηρίζονταν στην εσωτερική πλευρά του μαντρότοιχου , έχουν σήμερα καταστραφεί απελπιστικά (Γεωργουτσάτι , Δρυμάδες , Ωρικός, Βολοτέρι , Πέπελι ..) η αλλού είναι μισογκρεμισμένα και καταρρέουν από τη χρονιά εγκατάλειψη (Ραβένια , Δούβιανη , Βάνιστα , Δερβιτσάνη , Κώσταρη) αλλού χρησιμοποιούνταν μέχρι και πριν μερικά χρονιά (Κηπαρό , Τσέπου) αλλού έχουν καταχωθεί από πλημμύρες (Κολικόντασι) η έχουν ολότελα εξαφανιστεί (Τσιάτιστα , Πολίτσαιανη) . Υπάρχουν , ωστόσο , πολλά επισκευάσιμα και λειτουργικά (Δίβρης , Κώσταρη , Σβέρνιτσας , Βάνιστας , Μοσχόπολης) . Τέλος τα κελιά της Απολλωνίας και Αρδενίτσας είναι κομψότατα συντηρημένα – αλλά μονό της Ανδρενιτσας αυτή την στιγμή λειτουργούν ως κελιά μοναχών , χάρη στις προσπάθειες του αρχιεπισκόπου Αναστασίου . Τα περισσότερα κελιά έχουν ευρεία θεά , μικρές έως μεσαίες διάστασης , ξύλινα πατώματα , είναι εφοδιασμένα με αβαθείς κόγχες για ερμάρια , μερικά τζάκια . Υπάρχουν ακόμη κελιά ξενώνες , μεγάλα δωμάτια για προσκυνητές που σε κάποιες περίπτωσης ανήκουν στα κοντινά χωριά (Βάνιστα , Τσέπου , Πέπελη…)

Η Τράπεζα (το εστιατόριο το μοναχών) κάθε μονής βρισκόταν κοντά στο καθολικό , ήταν συνήθως μια μακρόστενη αίθουσα στο ισόγειο , που ενίοτε έφερε αψίδα η κόγχη . Εκεί γευμάτιζαν και δειπνούσαν ο ηγούμενος και η μοναστική αδελφότητα . Οι οροφές ήταν ξυλόστεγες , διρριχτες , καλυμμένες με σχιστόπλακες η με κεραμιδιά . Στα οικονομικός ανθηρότερα μοναστήρια οι Τράπεζες ιστορούνταν και μάλιστα με καλούς αγιογράφους (Απολλώνια) η έφεραν μεμονωμένες παράστασης στην αψίδα η την κόγχη (Δούβιανη) . Ανεκτά

διατηρημένες τράπεζες υπάρχουν σήμερα (Σβέρνιτσα , Ραβένια , Δίβρη κ . α) σε κάμποσα μοναστήρια .
Η εστία η μαγειρείο εντοπίζεται συνήθως διπλά στην Τράπεζα – είναι εξοπλισμένο με σκευοφυλάκιο , κόγχες και φωταναμματα . Ο ίδιος χώρος χρησίμευε και ως αρτοποιείο , βρισκόταν δε και αυτός στο ισόγειο .
Τα αρχονταρίκι είναι ο χώρος υποδοχής των προσκυνητών και οικοδομουνταν συνήθως κοντά στην πύλη εισόδου . Διέθετε εστία – τζάκι για της κρύες μέρες του χειμώνα και κάποτε είχε ξύλινη πεζούλα περιφερειακά (Σβέρνιτσα Αυλώνας που είναι σήμερα και το πιο καθαρό διατηρημένο αρχονταρίκι)
Οι χώροι φύλαξης των αγαθών μαρτυρούν την οικονομική επιφάνια του κάθε μοναστηριού (η Ι.Μ. Δρυϊάνου έχει τεράστιες αποθήκες – κελάρια , υπόγειες μπάμτσες νερού , στάβλους κ. α.) Τα όμβρια ύδατα συγκεντρώνονταν με υδαταγωγούς σε στερνές . Επίσης τα μοναστήρια είχαν αλώνια έξω από τον περίβολο : εκεί εκτός από γεωργικές εργασίες τελούνταν τα γλέντια των πανηγύρεων . Σε κάποια βιβλία διαβάζουμε για της μεγάλες καλλιεργήσιμες έκτασης /ιδιοκτησίες των μοναστηριών (βακούφια) , τις πλούσιες σοδιές τους και της κτηνοτροφικές μονάδες τους (Κάμμενα , Πέτελη , Τσιατίστα) . Ακόμα και σήμερα σώζονται τεράστιες βαρέλες κρασιού σε μακρόστενες υπόγειες η ημιυπόγειες αποθήκες , πέτρινες και υγρές , κάτω από σύσκια χαγιάτια και τοξοστοιχίες .
Σε άλλα μοναστήρια εντοπιστήκαν χώροι περίθαλψης (Πέπελη , Τσέπου) και μικρών νοσοκομειακών μονάδων (Μοσχόπολη) . Επίσης και βιβλιοθήκες διαβάζουμε ότι λειτουργούσαν σε αρκετές μονές (Δρυϊάνου , Σπηλαίου , Βάνιστας , Διβρουνίου η Στύλου) Σχολεία επίσης με ειδικά σπουδαστήρια μουσικής – όμως λόγω των διαρπαγών και λεηλασιών τίποτε δεν έχει απομείνει . Για αυτό απαιτείται μακρά επιτόπια ερευνά στα εκτεταμένα χαλάσματα κάθε μονής , προκειμένου να εντοπισθούν και να ευπρεπισθούν οι χώροι αυτοί που διακονούσαν την παιδιά επί τουρκοκρατίας .
Σε μερικά μοναστήρια υπάρχουν κωδωνοστάσια κατά τα παραδοσιακά πρότυπα (Δρυϊάνου , Σπηλαίου , Βάνιστας , Διβρουνίου , Στύλου) όμως στα περισσότερα το καμπαναριό ενσωματώνεται στα δυτικά του ναού η προσαρτάτε εκεί σαν πολυώροφο , πυργωτό προκτισμα . Κανονικός πύργος υψώνεται στο μοναστήρι των Αποστολών Πέτρου και Παύλου στο Βυθκούκι της Κορυτσάς .
Τέλος , σε μερικές μονές συναντήσαμε παρεκκλήσια (Απολλωνία , Αδρενίτσα) , φιάλες η κρήνες (Απολλωνία , Αδρενίτσα) , πηγάδια (Κώσταρη , Μοσχόπολη , Δούβιανι , Κοκαμιά , Δρυμάδες) , κοιμητήρια μέσα και έξω από το περίβολο (Δούβιαν , Δρυμάδες , Σβέρνιτσα) , εξωκλήσια και μετόχια . Ειδικά στη Σβέρνιτσα είδαμε μεγαλοπρεπή τάφο / λάρνακα μέσα στο καθολικό .

Καθολικό των μοναστηριών

Κεντρικό σημείο αναφοράς , αρχιτεκτονικά και πνευματικά , θεωρείται ο ναός κάθε μοναστηριού , το καθολικό του , που με το συνήθως ραδινό τρούλο του

δεσπόζει και μέσα και έξω και μακράν της μονής (Απολλωνία , Ραβένια , Στεγόπολη , Μίγκουλη ...) . Οπωσδήποτε το καθολικό είναι το πιο διακοσμημένο κτίσμα του μοναστηριακού συγκροτήματος , μαρτυρεί τον πλούτο η την ανέχεια του , χτίζεται με περισσή φροντίδα στο μέσο του προαυλίου χώρου κατά τρόπο ευάναλογο σε σχέση με την κλίμακα των υπολοίπων κτισμάτων και σε τέτοια θέση που να αποκαλύπτεται σταδιακά και υποβλητικά στο θεατή του .
Τα πλείστα καθολικά με εξαίρεση τα λίγα βυζαντινά (Μεσοποτάμου , Απολλωνίας) είναι μεταβυζαντινά κτίσματα , κύριος του 16ου και του 17ου αιώνα . Οι ρυθμοί τους ποικίλουν μετάξι απλού σταυροειδούς εγγεγραμμένου και τρίκογχου αγιορείτικου τύπου , μέχρι τρουλαίας βασιλικής , σταυρεπίστεγου και μονόχωρου τύπου . Έτσι συναντάμε καθολικά με τρεις κόγχες (Ραβένια , Μίγκουλη , Κοκαμιά , Κολικόντασι , Πρόδρομος Μοσχόπολης , ...) σταυροειδείς εγγεγραμμένους με δυο η τέσσερις η έξη κίονες (Βάνιστα , Δερβιτσάνη , Αγ. Αθανάσιος Πολίτσιανης , κα) μονόχωρος ξυλόστεγους (Δρυμάδες) η ψευδοτρίκλιτες βασιλικές (Αρδενίτσα) η ψευδοτρίκλιτες βασιλικές (Αρδενίτσα) , ναούς καμαροσκεπαστους με η χωρίς τρούλο , σε ρυθμό βασιλικής με τρία κλίτη (Τσέπου , Βυθουκίου , Πικερνίου , Πεπελής) βλέπουμε ακόμα ωραίους σταυρεπίστεγους ναούς με σε μεγάλη ποικιλία με η χωρίς τρούλο , μονόχωρους θολοσκέπαστους κ.λπ (Τσιάτιστα , Κάμμενα , Δέμα , Δίβρη , Βολοτέρι κ.ά.)
Τα καθολικά αυτά είναι και εσωτερικά διακοσμημένα (ανάλογα με τον αιώνα ανέγερσης , τα υλικά οικοδόμησης , την επιδεξιότητα των μαστόρων και την οικονομική δύναμη του χορηγού) και εξωτερικά ιστορημένα , κατά τη βυζαντινορθόδοξη τάξη σε επάλληλες θεματικές ζώνες και κύκλους (χριστολογικό , λειτουργικό , θεομητορικό κ.λπ.) , από πολύ καλούς , γνωστούς αγιογράφους (Γεωργουτσάτι , Βάνιστα , Δούβιανη , Κάμμενα , Δίβρη , Κοκαμία , Τσιάτιστα , Ραβένια , Δρένοβο , Δρυμάδες κ.ά.).

Ο ρόλος των μοναστηριών ως ορθοδόξων θεσμών

Τα μοναστήρια της Ορθόδοξης εκκλησιάς της Αλβανίας διέπρεψαν ως θεσμική χώροι χριστιανικής λατρείας , βυζαντινού πολιτισμού και κοινωνικής αντίληψης . Και δεν είναι τυχαίο ότι εμφανιστήκαν μοναστήρια σε τρεις κρίσιμες φάσεις του θρησκευτικού βίου της περιοχής : μετά την σλαβοβουλγαρικη λαίλαπα με τους επανεκχριστιανισμούς των Αγίων Κλήμη , Ναούμ , Βλαδίμηρου (10ος αι.) μετά την παπική διείσδυση (13ος αι.) και μετά την οθωμανική κατάκτηση (16ος αι) . Έτσι τα ιδρυθέντα μοναστήρια λειτουργούσαν σαν αναχώματα και κυματοθραύστες κατά των εξομοιώσεων και σαν φωτεινοί φάροι ορθόδοξης και ιστορικής συνείδησης των πληθυσμών κατά της πολιτιστικής αλλοτρίωσης που κάθε φορά τους απειλούσε
Πρέπει να υπογραμμιστεί ιδιαιτέρα ο εκπολιτιστικός και εκπαιδευτικός ρόλος των μοναστηριών της Αλβανίας . Σήμερα θα μπορούσαν να είναι μουσειακή χώροι – φυλάκια και φυλακτήρια σπουδαίων πνευματικών και καλλιτεχνικών θησαυρών

ανά τους αιώνες και εν προκειμένω η ιστορία επιβεβαιώνει ότι τα μοναστήρια αναδέχθηκαν ως ιδρύματα παιδείας και πνευματικής ακτινοβολίας , ως μούσια καλλιτεχνικών έργων υψηλής πνοής και ως κέντρα εκπαιδευτικά μεγάλου βεληνεκούς .

Δύστυχος από τα μουσειακά πλούτη των μοναστηριών που διασωθήκαν επί αιώνες και διαιωνιστήκαν μέχρι την φάση της κομμουνιστικής αθεΐας , σήμερα μένουν ελάχιστα δείγματα στα μούσια " Ονούφριος " στο Μπεράτι , στην Κορυτσά και στα Τίρανα ενώ τα περισσότερα χαθήκαν από το 1967 έως το 1994 και έτσι τα μοναστήρια ξεγυμνώθηκαν από χιλιάδες κειμήλια , φορητές εικόνες σπάνιου καλούς , χειρόγραφα ευαγγέλια , χρυσοποίκιλτα κοσμήματα , υφάσματα και άμφια μεγάλης κεντητικής άξιας , περγαμηνές , ιερά σκεύη , κώδικες ανεκτίμητης ιστορικής σπουδαιότητας κ.α. .
Από τα πρώτα δύσκολα χρόνια της τουρκοκρατίας ως και της αρχές του 17ου αιώνα ο νάρθηκας πολλών μοναστηριών λειτουργούσε ως σχολειό . Και από τον 17ο αιώνα ιδρύονταν εντός το μόνων σχολές αρρένων η θηλέων (Ι.Μ. Δρυϊάνου , Θεολόγου , Γερμανού , Αγ. Αθανάσιου Πολίτσανης , Αγ. Κόσμα Κολικόντασι κ.α.) που χρηματοδοτούνταν από τα έσοδα των μοναστηριών και από πλουσίους εμπόρους – από μοναστηριακά χρήματα επίσης επιδοτούνταν και λαμπρά κοσμικά σχόλια των γύρω περιοχών σε ευρεία κλίμακα .

Παράλληλα σε κάποια μοναστήρια υπήρχαν εργαστήρια αντιγραφής και παράγωγης κωδικών (Ι. Μ. Βάνιστας , Διβρουνίου , Κάμμενας) , καθώς μαρτυρούν οι πηγές μας , αλλά προέβαιναν σε εκδόσεις βιβλίων η είχαν βιβλιοδετείο (Ι.Μ. Γερμανού) , η οργάνωναν ακόμη και πανεπαρχιακα συνέδρια (Ι.Μ. Αγελάστου) και τα εξ αυτών σταυροπήγια (Ι.Μ. Σπηλαίου , Θεολόγου , Κάμμενας , Μεσοποτάμου για κάποιο χρονικό διάστημα) . Με το επιβλητικό κυρός και την γενική πνευματική αποδοχή που απολάμβαναν από της τοπικές και περιφερικές αρχές Οθωμανών , χάρη στα πατριαρχικά τους προνόμια , ασκούσαν ένα είδος διοίκησης και πολίτικης σε θέματα απονομής δίκαιου , εκπαίδευσης και κοινωνικής αντίληψης .

Δραστηριότητες ανατηχθήκαν και στον τομέα της φιλανθρωπίας και της κοινωνικής αντίληψης . Σε πολλά από τα μοναστήρια περιθάλπονταν μέχρι την αποκατάσταση τους ορφανά – στην Ι.Μ. Πέπελης λειτουργούσε βρεφοκομείο για εξώγαμα παιδία και ξενώνες για της άγαμες μητέρες τους . Τέλος , πλείστες ευκατάστατες μονές αναλάμβαναν τη σίτιση απόρων , την προικοδότηση φτωχών κοριτσιών και τη φιλοξενία κάποτε πολυήμερη η πολύμηνη , των οδοιπόρων , των κατατρεγμένων και των προσκυνητών . Πρέπει εδώ να προσθέσουμε ότι τα μοναστηριακά πανηγύρια ήταν , κοινωνικά και πολιτιστικά , οι δημοφιλέστερες εκδήλωσης της περιοχής (οπός στις Ι.Μ. Πέπελης , Δρυϊάνου , Τσιάτιστας , Σπηλαίου , Στεγόπολης , Σαρωνιας , Κόντρας , κ.α.) περά από την ευκαιρία πνευματικού αναβαπτισμού , τα θρησκευτικά εκείνα πανηγύρια ήταν ευκαιρίες

επιστροφής για τους ξενιτεμένους , οικονομικών συμφωνιών , εκθέσεων προϊόντων και τις οικοχειροτεχνικης δραστηριότητες (κεντήματα , υφάσματα , δέρματα , ξύλινα σκευή , ξηροί καρποί οικοσκευές κ.ά.) . Αλλά και χρυσές ευκαιρίες ήταν εκείνα τα ξεχασμένα πανηγύρια για συνοικέσια , για επίδειξη ωραίων τοπικών ενδυμασιών , για παζάρια εμπορευμάτων και τέλος , για διασκέδαση και ψυχαγωγία . Με όλα αυτά γίνεται φανερό ότι τα μοναστήρια της Ορθόδοξης Εκκλησιάς της Αλβανίας αναδειχτήκαν , σε αιώνες τυραννίας υποτυπώδεις << τοπικές κυβερνώσης >> η << υπουργία >> κοινωνικής πρόνοιας , εκπαιδευτικής αντίληψης , πολιτισμού και οικονομίας , – εκτός από φυλακτήρια και φάροι ορθόδοξης πιστής και ιστορικής συνείδησης σε καιρούς χαλεπότατους για την ορθοδοξία και τα βαλκανικά έθνη .